

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Marie Součkové a soudců JUDr. Lenky Kaniové a JUDr. Antonína Koukala v právní věci **žalobce Ing. M. W.**, zastoupeného JUDr. Stanislavem Blažkem, advokátem, se sídlem Moskevská 24a, Havířov, proti **žalované České správě sociálního zabezpečení, se sídlem Křížová 25, Praha 5**, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 20. 2. 2001, o kasační stížnosti proti rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 4. 2003, č. j. 43 Ca 87/2001 – 46,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žalovaná **n e m á p r á v o** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalované ze dne 20. 2. 2001, byl žalobci přiznán od 30. 12. 2000 starobní důchod podle ustanovení § 31 zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění ve výši 6018 Kč měsíčně. V napadeném rozhodnutí žalovaná uvedla, že výše důchodu byla stanovena za dobu zaměstnání na území České republiky, o době studia a zaměstnání v Polsku rozhoduje výhradně polský nositel pojištění, u něhož žalovaná uplatní žádost o důchod a požádá o zhodnocení doby pojištění v Polsku. Pokud přizná polský nositel pojištění dílčí důchod, bude od data jeho přiznání upraven také český důchod.

Proti rozhodnutí žalované podal žalobce včasnou žalobu, poukazoval zejména, že mu měl být přiznán vyšší důchod, měl mu být započítán výdělek za rok 1999 ve výši 40 259 Kč a žalobu rozšířil v tom, že mu měla být pro výši důchodu započtena i doba jeho studia v Polsku.

Rozsudkem, napadeným kasační stížností, krajský soud žalobu zamítl a v odůvodnění tohoto rozsudku uvedl zejména, že částka 40 269 Kč byla žalobci vyplacena v dubnu roku 2000, ačkoli šlo o mimořádnou odměnu za rok 1999, soud poukázal na ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti z něhož plyne, že vyměřovacím základem jsou pouze příjmy zúčtované organizací v souvislosti s výkonem zaměstnání, které zakládá účast na nemocenském pojištění, i když o tuto formu šlo, premie byla vyplacena až v dubnu 2000 a tudíž do vyměřovacího základu za rok 1999 při výpočtu důchodu žalobce nemohla být zahrnuta.

Předmětem či součástí rozhodnutí žalované byla pouze výše důchodu za dobu zaměstnání na území České republiky, případné přiznání dílčího důchodu polskou stranou by mělo být předmětem dalšího rozhodnutí (jak je zřejmé z napadeného rozhodnutí žalované), krajský soud uvedl i skutečnosti, proč nemohla žalovaná započítat žalobci dobu studia v Polské republice, jako dobu rozhodnou pro délku pojištění a tedy i pro výši starobního důchodu. Krajský soud v odůvodnění uvedl, že doba studia žalobce v Polské republice by mohla být jako doba pojištění zhodnocena na podkladě potvrzení polského nositele pojištění, toto období by musel polský nositel pojištění potvrdit a zhodnotit podle svých právních předpisů, což v době vydání rozsudku nebylo. Pokud by polský nositel přiznal žalobci dílčí důchod, bude od jeho přiznání upraven český důchod také na dílčí a provedeno vyúčtování s polským důchodem, jak je ostatně uvedeno v rozhodnutí žalovaného.

Proti tomuto rozsudku Krajského soudu v Ostravě podal žalobce (dále též „stěžovatel“) kasační stížnost. Nejvyšší správní soud nejprve přezkoumal formální náležitosti a konstatoval, že kasační stížnost je podána včas. Rozsudek byl žalobci doručen 26. 5. 2003, kasační stížnost byla podána dne 5. 6. 2003 a byla podána včas. Jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná. Stěžovatel je zastoupen advokátem.

Jako důvody kasační stížnosti stěžovatel uplatňuje důvody podle ustanovení § 103 odst. 1 písmeno a) s. ř. s., namítá zejména, že nezákonnost spatřuje v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení.

Stěžovatel nesouhlasí se závěrem soudu, že dle Úmluvy mezi Českou a Polskou republikou o sociálním zabezpečení by doba studia žalobce v Polské republice mohla být jako doba pojištění žalobci zhodnocena pouze na podkladě potvrzení polského nositele pojištění, toto období by musel polský nositel pojištění potvrdit a zhodnotit podle svých právních předpisů, což nebylo dosud provedeno, když žalobce nežádal polského nositele pojištění o zhodnocení doby studia v Polsku. K uvedenému stěžovatel namítá, že má nárok na započtení doby studia v Polské republice, neboť doložil doklady, které potvrzují splnění podmínky zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, ustanovení § 5 odst. 1 písm. m), neboť je prokázáno, že studoval na střední a vysoké škole.

Stěžovatel dále namítá, že soud nepřihlédl k článku 16 Úmluvy mezi Českou a Polskou republikou o sociálním zabezpečení, kde se konstatuje, že pokud jsou splněny podmínky nároku na důchod jen v jednom případě, pak důchod náleží podle vnitrostátních předpisů, jsou-li podmínky nároku splněné bez zřetele na ustanovení článku 14 odst. 1 a článku 15.

Soud rovněž pominul při svém rozhodování, dle názoru stěžovatele, ustanovení § 7 Sdělení č. 118/2002 Sb., Ministerstva zahraničních věcí.

Stěžovatel namítá, že potvrzení polského nositele pojištění ze dne 4. 10. 2000 doložil, je z něho však patrné, že nesplnil podmínky důchodového věku, nikoliv však, že by v rozhodné době řádně nestudoval.

Z těchto důvodů navrhuje zrušit napadené rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě a věc vrátit k dalšímu řízení.

Stěžovatel navrhuje dále, aby mu byly přiznány náhrady nákladů řízení.

Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížností napadený rozsudek soudu v souladu s ustanovením § 109 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil včas ve své kasační stížnosti. Nejvyšší správní soud přitom neshledal vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost není důvodná.

Rozhodování soudu o kasační stížnosti je ovládáno principem kasace, soud tedy provádí jen důkazy nezbytné k tomu, aby mohl rozhodnout, v rámci své přezkumné činnosti sleduje, jak soud, který ve věci rozhodoval, zhodnotil důkazy, jak se vypořádal s tvrzením žalobce a důkazy navrženými či předloženými.

Stěžovatel uvádí jako důvod kasační stížnosti § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., podle něhož lze kasační stížnost podat z důvodu tvrzené nezákonnosti, jež tkví v nesprávném posouzení právní otázky soudem. O nesprávné právní posouzení věci jde, jestliže soud užije nesprávného právního předpisu, tedy práva, které na daný případ nedopadá, anebo užije sice předpisu správného, ale vyloží jej nesprávně.

Nejvyšší správní soud proto musel nejprve zkoumat, zda krajský soud aplikoval na posuzovaný případ správný předpis a v jeho rámci ustanovení, jež na takový případ dopadají.

Stěžovatel disponuje pro účely svého důchodového nároku jednak dobami získanými z činností na území České republiky, jednak dobami získanými studiem na území Polské republiky. Doba, kterou zákonodárce vymezuje jako relevantní, má význam jak pro nárok na dávku důchodového pojištění, tak pro její výši. Stěžovatel požádal o přiznání starobního důchodu podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, od 30. 12. 2000. Žalovaná o jeho nároku a výplatě dávky rozhodla 20. 2. 2001. Právním předpisem, který obecně na věc dopadá, je tedy zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Vzhledem k tomu, že stěžovatel prokazuje i dobu studia absolvovaného na území Polské republiky v letech 1956 - 1963, jedná se o právní vztah s cizím prvkem.

Koncepce právní úpravy, jak ji Nejvyšší správní soud dále vyloží a jak ji chápe, vychází z principu teritoriality práva; znamená to, že právní vztahy důchodového pojištění, jež obsahují cizí prvek, jsou regulovány právními normami toho státu, na jehož území je určitá činnost (v tomto případě studium) vykonávána. Určité výjimky z tohoto principu jsou obecně možné, znamenají pak, že vnitrostátní úprava zaručuje některé nároky bez ohledu na místo výkonu činnosti.

V zásadě je však vnitrostátní právní úprava ve vztazích s cizím prvkem použitelná pouze v případě, kdy není s příslušným státem uzavřena mezinárodní smlouva; do novelizace čl. 10 Ústavy České republiky ústavním zákonem č. 395/2001 Sb., dovozuje Nejvyšší správní soud přednostní použití mezinárodní smlouvy z odkazu provedeného v § 61 zákona č. 155/1995

Sb., o důchodovém pojištění, jenž upravuje postup pro případ výplaty tzv. dílčích důchodů, tedy důchodů vypočtených se zřetelem k mezinárodní smlouvě. Mezinárodní smlouva se tak vzhledem k zákonu, který na ni odkázal, dostává do postavení lex specialis.

Od 1. 6. 2002 po výše provedené novelizaci čl. 10 Ústavy ČR již byl tento princip pro vyhlášené smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament a jimiž je Česká republika vázána, přijat obecně.

Pro oblast vztahů s Polskou republikou byla uzavřena Úmluva o sociálním pojištění ze dne 5. 4. 1948, vyhlášená pod č. 261/1948 Sb., ve znění Prvého dodatkového protokolu ze dne 30. 9. 1955, vyhlášeného pod č. 73/1957 Sb. (dále jen „Smlouva“). K používání této Smlouvy byla sjednána Dohoda mezi oběma státy ze dne 21. 10. 1970 (sdělení MZV č. 118/2002 Sb. m. s.) a dále Ujednání o výplatě dávek a provádění administrativní a lékařské kontroly (sdělení MZV č. 12/2003 Sb. m. s.).

Na posuzovaný případ je proto nutno aplikovat tuto mezinárodní smlouvu, jež patří mezi smlouvy uzavřené na principu proporcionality. Základní kolizní norma je obsažena v čl. 1 odst. 2 Smlouvy, podle níž se na provádění sociálního pojištění použije právních předpisů státu, na jehož území se vykonává zaměstnání rozhodné pro pojištění. Posouzení účasti na důchodovém pojištění je tedy závislé na řešení této otázky ve vnitrostátním právním předpise té smluvní strany, na jejímž území je příslušná činnost vykonávána.

První dílčí závěr, který soud může učinit, je, že vliv studia na území Polské republiky na účast na důchodovém pojištění závisí na řešení této otázky v polských právních předpisech. Z hlediska hodnocení dob pojištění zavazuje Smlouva, je-li to nezbytné, přihlédnout i k dobám pojištění získaným podle právních předpisů druhého smluvního státu tak, jako by se jednalo o doby podle jeho právních předpisů (čl. 14 odst. 1 Smlouvy). Učiní se tak však pouze v případě, že získané doby na jednom území samy o sobě (tj. bez přihlédnutí k dobám pojištění získaným podle právních předpisů druhého státu) nepostačují ke vzniku nároku na důchod; Smlouva v čl. 16 písm. a) totiž stanoví, že pokud jsou splněny podmínky nároku na důchod pouze v jednom státě, náleží důchod podle vnitrostátních předpisů, jsou-li podmínky nároku splněny bez zřetele k ustanovení čl. 14 odst. 1 a čl. 15.

Znamená to, že jsou-li splněny podmínky nároku na dávku i bez přihlédnutí k dobám získaným na cizím území, přizná nositel pojištění tohoto státu dávku výlučně na základě dob pojištění podle jeho právních předpisů.

V posuzované věci šlo o právě takový případ: stěžovatel získal na území České republiky podle odůvodnění rozhodnutí vydaného žalovaným dne 20. 2. 2001 34 roků pojištění, což podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb., který požaduje pro vznik nároku 25 let pojištění, postačovalo pro přiznání důchodu výlučně podle českých právních předpisů.

Postup polského nositele pojištění soud nemůže předjímat, nicméně s ohledem na rozsah dob získaných na území České republiky, lze předpokládat, že tento nositel použije čl. 14 odst. 1 Smlouvy, a sečte doby získané na obou územích, a budou-li splněny podmínky jeho právních předpisů, přizná tzv. dílčí důchod vypočtený podle čl. 14 odst. 2 Smlouvy (v částce odpovídající poměru mezi délkou doby pojištění hodnocené podle jeho právních předpisů a celkovou dobou pojištění získanou podle právních předpisů obou států, tzn. výpočtem podle pravidla pro-rata temporis).

Žalovaný proto postupoval správně, pokud aplikoval Smlouvu výše uvedeným způsobem.

Pokud stěžovatel poukazuje na vnitrostátní právo, zejména § 5 odst. 1 písm. m) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, podle něhož jsou účastny pojištění osoby, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole v České republice, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let, dále na § 13 odst. 2 cit. zákona, podle něhož se za náhradní dobu považují též náhradní doby získané před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, a dále na skutečnost, že jeho studium na střední a vysoké škole v Polsku splňuje požadavky na toto studium, jak jsou uznávány zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, stejně jako na § 7 Dohody o používání Smlouvy z roku 1970, jenž upravuje příslušnost nositele k zápočtu náhradní doby, jde o úpravy na posuzovaný případ nedopadající.

Prvním důvodem je výše uvedená a zdůvodněná přednost mezinárodní smlouvy před zákonem – doby získané na území smluvního státu hodnotí výlučně ten nositel pojištění, na jehož území byly získány. Je skutečností, že zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, umožňuje podle § 13 odst. 1 považovat za dobu pojištění i dobu zaměstnání získanou před 1. 1. 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, a touto dobou zaměstnání byla podle § 8 odst. 1 písm. f) a § 11 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném ke dni 31. 12. 1995, i doba studia po skončení povinné školní docházky, a to i v cizině, pokud šlo o občany České republiky, ovšem za podmínky, že nevyplývá něco jiného z mezinárodní smlouvy. Jde tedy o ustanovení, které umožňuje zápočet doby studia v cizině pro občany ČR, pokud nebyly jejich nároky řešeny mezinárodní smlouvou.

Ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění tedy nelze na posuzovaný případ aplikovat, a nelze užít ani stěžovatelem citovaný odstavec 2 téhož ustanovení, neboť doba studia se považuje za dobu náhradní, pokud byla získána po 31. 12. 1995 (srov. § 12 zákona č. 155/1995 Sb.), s tou modifikací, že podle § 21 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, lze studium v cizině hodnotit, pokud bylo vydáno rozhodnutí MŠMT o tom, že je postaveno na roveň studia v České republice.

Tato ustanovení [§ 13 odst. 2, § 12, § 21 odst. 1 písm. a)] však lze aplikovat za splnění dvou podmínek: jednak, že mezinárodní smlouva nestanoví jinak, a jednak, že jde o doby získané po 31. 12. 1995. Ani jedna z těchto podmínek v posuzovaném případě splněna není.

Neobstojí ani stěžovatelův poukaz na § 7 Dohody o používání Smlouvy (sdělení č. 118/2002 Sb. m. s.), neboť jde o prováděcí ustanovení k čl. 14 odst. 1 Smlouvy, tedy k postupu, kdy nositel pojištění v zájmu získání nároku na dávku sčítá doby pojištění získané na území obou smluvních států. Jak výše vyloženo, čl. 14 odst. 1 Smlouvy se ve stěžovatelově případě neaplikoval.

Krajský soud tedy posoudil věc v konečném důsledku správně (žalobu zamítl), i když tak učinil za použití nesprávných ustanovení zákona č. 155/1995 Sb., i nesprávného ustanovení Smlouvy. Rozhodnutí bylo třeba opřít o čl. 16 písm. a) Smlouvy, § 31 a § 13 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (pokud šlo o zápočet dob zaměstnání získaných na území České republiky před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem).

Protože nepřesná aplikace právních předpisů nebyla rozhodující pro výrok napadeného rozsudku soudu, nedospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že by byl dán důvod k jeho zrušení pro nezákonnost.

Ze všech shora uvedených důvodů Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná a proto ji zamítl (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

O nákladech řízení rozhodl Nejvyšší správní soud podle ustanovení § 60 odst. s. ř. s. Protože žalobce nebyl ve věci úspěšný a žalované nenáleží právo na náhradu nákladů řízení podle ust. § 60 odst. 2 s. ř. s., rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů.

P o u ě n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 13. dubna 2004

JUDr. Marie Součková
předsedkyně senátu